

STEFAN ZWEIG'IN "DEĞİŞİM RÜZGÂRI" ADLI YAPITINDA HİYERARŞİ SORUNSALI

Şebnem ÇAKIROĞLU*

Öz

Bu makalede öncelikle sosyal düzendeki sınıf, tabakalaşma, kast sisteminin tanımları yapıp, bunlar hakkında genel bilgiler verilmiştir. Asıl konumuz olan hiyerarşinin, insan topluluklarını nasıl ve niçin bölme gereksinimi duyduğu sorgulanarak, sosyal düzendeki sınıf farklılıklarını onaylamayan ve her insanın eşit olduğunu savunan Alman Edebiyatı'nın önemli yazarlarından olan Stefan Zweig'in, hiyerarşi odaklı Değişim Rüzgarı adlı eseri yardımıyla, alt ve üst tabaka insanının arasındaki farklılıklar gözler önüne serilmiştir. Bu söz konusu farklılıkların, sağlık, eğitim ve evlerin boyutu, kullanılan çatal bıçakların değeri, giyilen kıyafetler, sosyal faaliyetler, arabalar gibi ölçütler olduğu Zweig'in eseri yardımıyla bir kez daha vurgulanmak istenmiştir. Daha sonra Zweig'in kaleme aldığı Değişim Rüzgarı adlı eserinde, toplumdaki sınıf farklılıklarında en çok ezilen tarafın, emeğini satarak parasını kazanmaya çalışan ve sefil bir yaşam sürdüren alt tabaka insanı olduğu gösterilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Hiyerarşi, sınıf farklılıkları, Stefan Zweig, Değişim Rüzgarı, alt tabaka, üst tabaka.

THE PROBLEMATIC OF THE HIERARCHY IN THE PIECE STEFAN ZWEIG'S " WINDS OF CHANGE"

Abstract

First of all, we intend to give common information about the problematic of the hierarchy and to define the class, stratification and caste system in literary perspective. In this article is shown why and how the hierarchy divides human communities.

We aimed to point out the differences between subclass and upperclass through hierarchy- oriented work " Winds of Change" that was written by one of the significant german authors Stefan Zweig. We wanted to emphasize once again that these differences are health, education, size of houses, value of cutlery, the clothes, cars or social activities. Later in his work Zweig penned Winds of Change, the most oppressed part of class differences in society was shown to be subclass people who continued a miserable life and tried to earn money by selling their labor.

Key Words: Hierarchy, class distinctions, Stefan Zweig, Değişim Rüzgarı, subclass, upper class.

Giriş

Hiyerarşi, genel anlamı itibariyle birden fazla insanın oluşturduğu topluluklarda, gerek düzeni sağlamak, gerek eylem farklılıklarını ve kişiye ait meziyetleri ayırmak adına, ilkel ya da uygar toplumlarda ve kuruluşlarda yer alan kişileri alt- üst ilişkileri, görev ve yetkilerine göre sınıflandıran bir sistemdir. Daha yalın bir ifadeyle hiyerarşi bir sınıflandırma, bir tabakalaşmadır. Hiyerarşinin tarihi, insanlık tarihi kadar eskidir, çünkü ne zaman insanlar topluluk halinde yaşamaya karar vermişler, işte o zaman ihtiyaçların giderilmesi adına ortaya çıkan bir takım işlerin yürütülmesi için hiyerarşi denilen bir sistem oluşturmuşlardır. Topluluktaki insanları birbirinden ayırmaya gereksinim duymuşlar ve bu ayrımı; zenginlik, ırk, yönetim, meslek, ekonomik ölçüt gibi belirleyicilerle yapmışlardır. Sosyal sınıflar kitabında geçen " (...) bir toplumda sosyal sınıfların birbirinden ayrılmasında kullanılacak olan ölçüt, zenginliktir " (Sencer, 1974: 12) sözü, bu durumu destekler niteliktedir.

* Sakarya Üniversitesi, Alman Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi,
sebnem.cakiroglu@hotmail.com

" Toplumları ayırmada kullanılan bir başka ölçüt ise sanayileşmedir. Sanayileşme ölçütü çerçevesinde toplumlar birinci, ikinci ve üçüncü dünya toplumları olarak ayrılmaktadırlar " (Giddens, 2000: 65). Bu da ekonomi ölçütüyle, üretim ile dolaylı yoldan ilişkili bir ölçüttür. Toplumlar, sosyal hiyerarşiye göre üç sınıftan oluşmaktadır. Bunlar; soyluların, zenginlerin oluşturdukları üst tabaka; yüksek maaşlı seçkin memurların oluşturdukları orta tabaka ve emeğini satarak geçimini sağlayan işçilerin, köylülerin oluşturdukları alt tabakadır. Soylular, sosyal hiyerarşide en yüksek statüye sahiptirler. Buna ek olarak Platon da *Devlet* adlı eserinde toplumu; yöneticiler, koruyucular ve çalışanlar olarak üç katmana ayırmıştır.

Stefan Zweig'in *Değişim Rüzgarı* adlı eserinde, Avusturya'nın küçük bir köyünde, basit bir postanede on yıl boyunca karın tokluğuna çalışan ve geçimini sağlamak için emeğini satmak zorunda olan Christine Hoflehner, proletarya sınıfına mensuptur. Yine aynı eserdeki Amerika'da yaşamlarını yüksek standartlarda sürdüren Klara ve Antony van Boolean çifti de burjuva sınıfına mensupturlar. 1931 yılında kaleme alınan söz konusu *Değişim Rüzgarı* adlı eserde kapitalist anlayışın izlerini görmek mümkündür. Baştan sona sosyal hiyerarşiye güzel bir örnek olan eserde, toplumdaki sınıf farklılığı; gerek kazanılan ve harcanan paraların miktarları ile, gerek karakterlerin yaşamlarını sürdürdükleri mekanların büyüklükleri ve maliyetleri ile açık bir şekilde okuyucuya aktarılmıştır.

" Kapitalist toplumda iki ana sınıf burjuvazi ile proletaryadır " (Kapani, 1988: 100) tespiti, Stefan Zweig'in seçtiğimiz eserindeki duruma örnek teşkil etmektedir. Aynı zamanda " Kapitalist toplumda hakim sınıf burjuvazidir. Burjuvazi, üretim araçlarının sahibi olarak her şeyden önce ekonomik bakımdan topluma hakimdir: başka deyişle, ekonomik iktidarı elinde bulundurur. Fakat ekonomik üstünlük aynı zamanda politik üstünlüğü de sağlar " (Kapani, 1988: 101).

" Hiyerarşi ilkesi: Örgütlere üyelik bir çeşit sosyal yapıyı ve statü farklılığını da beraberinde getirir. Rollerin değişebildiği iki üyeli durumlarda bile her zaman bir yöneten bir de yönetilen olacaktır " (Hodgkinson, 2008: 45) sözü de Kapitalist toplumun iki önemli sınıfı olan burjuvazi ve proletaryanın varlığını savunmaktadır. Tıpkı Stefan Zweig'in 1939 yılında ikinci eşi olan Lotte'ye atfeten yazmış olduğu *Merhamet* adlı eserde olduğu gibi. Yörenin en zengini, fabrikaları, köşkleri olan Lajes von Kekesfalva ve ailesi, civar tarafından hem saygı görmekte, hem de yönetimde söz sahibi olmaktadır. Çünkü statüsü yüksektir.

" Statü, kişinin toplumda saygı, itibar ve prestij bakımından sağladığı yeri ifade eder " (Kapani, 1988: 102). Bu tanımdan yola çıkarak sosyal hiyerarşideki üst tabakaya mensup kişilerin, statüleri yüksek kişiler olduğu söylenebilir.

" Weber'e göre, modern endüstrileşmiş toplumlarda sosyal sınıf örnekleri şunlardır:

a. Genel olarak işçi sınıfı,

b. Küçük burjuvazi, alt orta sınıflar,

c. Bağımsız mülkleri olmayan aydınlar ve sosyal konumları temelce teknik yetiştirmeye dayanan kişiler,

d. Mülk ve eğitim yoluyla ayrıcalıklı bir konum elde eden sınıflar " (Sencer, 1974: 76).

Weber'in yapmış olduğu sosyal sınıf ayrımları kısaca üst sınıf, orta sınıf ve alt sınıftan ibarettir. Bu ayrımlardan yola çıkarak, Weber'in sadece ekonomik bakımdan bir ayırım yapmadığını aynı zamanda da insanların okudukları okullar, elde ettikleri başarılar ve yaşadığı yerlerle alakalı bir ayırım yaptığı söylenebilir. Hiyerarşi kavramının, ilk meydana çıktığından beri dönemlere ve toplumlara bağlı olarak birçok isim ile adlandırıldığı görülmektedir:

Katmanlaşma (Örgütlenme)

Katmanlaşma, insan topluluklarında, işbölümüne bağlı olarak, farklı görevlerde bulunan insanları ayıran sistemdir. İnsan topluluklarında, örgütlenme başlar başlamaz, katmanlaşmanın görülmesi kaçınılmazdır. İnsan örgütleri belirli amaçlara sahiptir. Örgütlerin üyesi olan her bireyin ayrı bir rolü vardır. " *İkinci olarak katmanlaşma, topluluk içi ve topluluklar arası işbölümünde ortaya çıkar* " (Sencer, 1974: 122).

Katmanlaşma en ilkel toplumdan, en gelişmiş topluma kadar tüm toplumlarda var olan bir sistemdir, bu sistemin olmadığı bir topluluk aramak yersizdir. Örneğin, günümüzün ilkel topluluklarına örnek gösterilebilen, Afrika'daki bazı kabilelerde, yaşamlarını sürdürebilmeleri için, yörede bulunan yüksek ağaçların zirvelerinde toplanan bal kovanlarını cesur bir şekilde alıp, kabile insanlarına sunan insanlar, büyük bir saygı gösterisiyle karşılaşmış, kabile reisi ünvanını almaktadırlar. Bu bir katmanlaşma örneğidir çünkü, bu olay topluluk içi iş bölümünü kapsamaktadır.

Kast Sistemi

Kastlar, dini inançlarla doğrudan ilgili olarak, Hintlilerin benimsedikleri Hindu dininde asıl amacın temiz olmak olduğu bir inanış ve gelenek çeşididir. Bu yüzden "Kir" kaçınılacak bir şeydir. Kast sistemine göre, alt tabakanın yapmış olduğu meslekler kirlidir ve üst tabaka insanları, bu kirden uzak durmak için, alt tabaka insanından da uzak dururlar. Buna ek olarak, üst tabakaya mensup bir insanın alt tabakaya ait bir meslek seçmek istemesi, onu oldukça alçaltmakta ve bu durum toplumca yadırganmaktadır. Hindistan'ın kast sisteminde dört ana kast vardır. Bunlar, Brahmanlar (din adamları), Kşatriyalar (savaşçılar), Vaisyalar (tüccar ve esnaflar), Sudralar (köylüler) 'dir.

" *Kastlar Hint toplum modelinin bir yapılanmasıdır. Toplumsal tabakalaşmanın çok katı olduğu, toplumsal hareketliliğin hemen hemen hiç olmadığı bir toplumsal yapıyı oluşturmaktadır. Kast sisteminin genel özelliği ekonomik farklılaşma ile bağlantılı oluşudur. Kastlar ve kastlar arası ilişkiler katı ve kesin sınırlarla birbirinden ayrılmış olup, bu sınırlar dinsel dogma, gelenekler, görenekler, siyasal güçler ve yasalarla her türden yaptırımlarla güvence altına alınmıştır. Kastlar arası ilişkiler de aynı biçimde kısıtlanmıştır* " (Kemerlioğlu, 1996: 22).

Kast sistemi, sosyal sınıflaşmanın aksine oldukça bireyseldir. " *Kasta üyelik doğumla kazanılan bir özelliktir* " (İçli, 2009: 169). Bu yüzden genlerle taşındığı varsayılır ve nasıl bir ortama doğruldu ise o ortamdan, daha doğrusu ailesinin mensubu olduğu tabakadan çıkılması imkansızdır. Kısacası bir insan, hangi tabakaya mensup ise, çocukları ve torunları da mensubu olduğu tabakada ömrünü tamamlamak zorundadırlar. Kısacası sahip olunan yetenekler doğrutusunda, kazanılan başarıların, sınıf atlamak için hiç bir etkisi bulunmamaktadır.

" Her birey kastının kurallarına (aynı kattan biriyle evlenmek, aşağı kastlarla ilişkide bulunmaktan kaçınmak gibi) uymak zorundadır. Eğer kuralları çiğnerse fiziksel cezalar, soyutlanma hatta kendi kastından atılma durumuyla karşılaşabilir " (İçli, 2009: 169).

Kastlaşmanın, sınıflaşmadan farkı, kast sisteminde, etnik köken, geldiği aile, genler gibi fiziksel durumlar önem arz ederken, sınıflaşmada ise, sahip olunan yetenekler, elde edilen başarılar ve sosyal yaşamda sergilenen davranışlar, sınıflara ayrılmada büyük rol oynamaktadır.

Sınıf

" Sınıf sistemi makineleşmenin, teknolojinin önem kazandığı, geleneklerin, dinin eski önemini kaybettiği sanayi toplumunun tabakalaşma biçimidir " (İçli, 2009: 170). Söz konusu sınıf kavramı 19. yy'dan sonraki yıllarda endüstrileşmenin başlamasıyla aktif olan bir kullanımdır. Bu ayrım çeşidi, her ne kadar saygınlık ve iktidara bağlı olsa da büyük oranda şahsın ekonomik durumu ağırlıklıdır. Kısacası genel manada toplumlarda üç çeşit sınıf bulunmaktadır. Bunlar; üst, orta ve alt sınıftır. Üst sınıfı oluşturanlar, birkaç kuşak zengin olup, hatırı sayılır kişiler iken, orta sınıf da; avukat, doktor, mühendis gibi yüksek maaşlı, saygın mesleklere sahip kişilerdir. Son olarak da alt sınıfı tabiki de geçimini sağlayabilmek için emeğini satmak zorunda olan sanayi işçileri, düşük memurlar, köylüler ve de işsizler oluşturmaktadır.

" Toplumsal sınıflar arasında başlıca üç yönden ayrılık olabilir " (Özkalp, 1995: 258):

1. Yaşam Şansları: Bir toplumda belirli sınıfların üyeleri diğerlerine göre daha az veya daha daha çok yaşam şansına sahiptirler. Örneğin köyde doğan bir bebeğe oranla daha azdır. Hayatın sağladığı olanak ve zevkler belirli sınıflar için daha fazladır.

2. Yaşam Biçimi ve Gelir Farkı: Her toplumsal sınıfın kendine özgü bir yaşam biçimi vardır. Her sınıfın davranışları, zevkleri, konut tipleri, giyim kuşamları, aile yaşamı, gelenek ve görenekleri diğerlerinden farklıdır. Yaşama biçimi gelire de ilgilidir. Belirli bir gelir düzeyine sahip olanlar genellikle belirli yaşam biçimlerini benimserler. Eğitim düzeyi de yaşam biçimini etkileyen faktörlerden birisidir. Sanayileşmiş ülkelerde yaşam standardının yükselmesine ve uygulanan toplumsal politikalara bağlı olarak sınıflar arası yaşam biçimi farklılığı giderek azalmaktadır.

3. Sınıf Bilinci ve Psikolojik Davranışlar: Her toplumsal sınıfın kendine özgü gelenek, görenek ve düşünce biçimleri vardır. Bir sınıfın üyesi olma belirli bir biçimde düşünme, belirli sorunlar karşısında belirli biçimlerde tepkide bulunmayı gerektirir. Sınıf bilinci başka sınıflara göre farklılık, kendi sınıfına göre de benzerlik bilincidir. Sınıf bilinci bir sınıfa üye olanları başkalarından ayrı ve farklı oldukları duygusu ile birleştirir " (Dönmezer, 1978: 323).

Sonuç olarak hiyerarşi, insan topluluklarında, gerek saygınlık gerek ekonomik durum göz önünde bulundurularak, insan sayısının çok olduğu yerlerde, kendilerini diğer insanlardan üstün olarak gören bazı insanlar tarafından kasıtlı bir şekilde, farklı yaşam tarzlarına sahip olan sınıfların oluşmasına yol açan bir anlayıştır. Hiyerarşinin ilk çıkış sebebi, tabiki de, toplumda insan sayısının fazlalaşmasıyla, yönetimin ve ileriki yıllarda üretimin daha da zorlaşması sonucu, insanları iş bölümü yapmalarına sevk eden bir sisteme ihtiyaç duymalarıdır. Hiyerarşi, evrensel bir konu olmakla birlikte, tüm dünyadaki insan

topluluklarında görülmektedir. Kısmen düzeni sağlar iken, kısmen de bazı toplulukların insanlığından çıkmasına sebep olmaktadır.

DEĞİŞİM RÜZGÂRI ADLI ESERDE HİYERARŞİ

Stefan Zweig'in 1931'de kaleme aldığı, savaşı yaşamış alt tabaka ve zor hayat koşullarından behaber hayatlarını sürdüren üst tabakanın keskin çizgilerle gösterildiği, sınıflar arası farkın uçurum olduğu *Değişim Rüzgarı* adlı eserde, hiyerarşi kavramı açıkça görülmektedir. Yıllardır sefalet içinde, düşük hayat standartlarında, hasta annesine bakarak yaşamını sürdürmeye çalışan baş kahraman Christine Hoflehner, Amerika'da üst tabakaya mensup olan teyzesinin Avrupa tatiline konuk olduğunda, sürdürmüş olduğu sefil yaşamından başka hayatların da var olduğunun farkına vararak, oradaki düzene gerek davranışlarıyla gerek lüks kıyafetlerle ayak uydurmayı başarmıştır. Ancak küçük köyünde basit bir postane memuresi olarak yaşarken, Engadin'deki söz konusu lüks hoteldeki günlerinde güzelliğinden ve teyzesinin statüsünden dolayı inanılmaz ilgi görmüştür. Christine'nin teyzesinin statüsünden dolayı, hayatında ilk defa gördüğü ilgi eserde şöyle gösterilmiştir:

“... Adam, arkasından saygıyla yürüyerek Christine’yi arabasına götürüyor; İngiliz marka birinci sınıf çok özel bir araba, her tarafı nikelajlı ve cilalı, pırl pırl parıltıyor, şoförü bile açığız ve sinekkaydı tıraşlı tam bir İngiliz beyefendisi; General Elkins, Christine’nin oturacağı koltuğu ayarlıyor, üzerine temiz bir örtü örtüyor ve daha sonra şapkasını çıkarıp onu bir kere daha selamlayarak yanına oturuyor “ (Zweig, 1998: 103).

General Elkins’in, soylu Klara ve Antony çiftinin Avrupa’dan gelen genç misafiri Christine Hoflehner’e olan otomobil gezintisi sözünü gerçekleştirmek üzere, otomobili ve koltuğunu çok soylu bir şahısmış gibi Christine için hazırlayışına şahit olunmaktadır. Klein- Reifling’te basit bir postane memuresi olan Christine’ye burada, teyzesinin statüsünün etkisiyle, General Elkins tarafından büyük alaka gösterilmektedir. Bu yüzden insanlara verilen değer, buldukları muhit ve etrafındakilerle oldukça bağlantılı olduğu görülmektedir. Hiyerarşik düzene örnek gösterilebilecek bir başka kısım da, devlet ve halkın arasındaki sınıf farklılığıdır. Toplumsal hiyerarşide devlet üst tabakada bulunur ve belli başlı kurallar çerçevesinde devlete halk tarafından büyük saygı gösterilmek zorundadır. Çoğu durumda son sözü devlet söylemekte ve devletin, alt tabakadaki halkı düşünmediği açıkça görülmektedir. Bu duruma örnek teşkil eden bölümler, eserde karşımıza şöyle çıkmaktadır:

“... Devletin odanın herkese açık bölümünde uzun süre beklemek zorunda kalan vatandaşlarını önemsemediği, oturulup dinlenilecek yerin bulunmayışından anlaşılıyor “ (Zweig, 1998: 9).

O dönemde postane gibi devlet dairelerinde, insanların rahatlığına verilmeyen önem ön plana çıkarılmak istenmiş ve hiyerarşiye göre devletten daha alt tabakada bulunan insanların pek değersiz olduğu vurgulanmıştır.

“... bu alet ve gereç bolluğu sadece bir göz boyamadır, çünkü devlet bu basit ve ucuz aletlerin her birini çalışanlarına acımasızca zimmetlemiştir. Kullanılıp tükenen kalemden yırtılıp parçalanmış mektup puluna, lime lime olmuş mürekkep kurutma kağıdından teneke leğenin içinde eriyip yok olan sabuna, büroyu aydınlatan ampulden onu yakıp söndüren anahtara varıncaya kadar kullanılan ya da eskien bir alet için devlet, memurlarından acımasızca hesap soruyor. Demir sobanın yanında, duvarda asılı bulunan, daktiloyla

yazılmış, resmi mühürlü ve imzalı uzun demirbaş listesine memurların kullandığı en küçük ve en değerli eşya bile en ince ayrıntısına kadar kaydedilmiş bulunmaktadır. Bu listede yer almayan hiçbir aleti memurlar burada kullanamazlar ya da tam tersine, listede yer alan her alet yerinde bulunmak ve her zaman kullanıma hazır durumda olmak zorundadır. Devlet böyle istiyor, düzen böyle istiyor, kanun böyle istiyor “ (Zweig, 1998: 11).

Burada söz konusu olan durum, devletin halktan büyük ve güçlü olduğu varsayılması ile, devletin halk üzerindeki otoritesidir. *Devlet ne derse odur* düşüncesini büyük ölçüde kanıksayan insanlar, mali açıdan da sahip oldukları varlığı göz önünde bulundurarak, bu duruma boyun eğmektedirler. Burada yazar tarafından asıl vurgulanmak istenen şey, halkın devletin otoritesinin önünde ne kadar zayıf olduğu ve devletin yaptırımları karşısında insanın ne kadar çaresiz olduğudur. Buna ek olarak yazarın söz konusu eseri, Birinci Dünya Savaşı sonrasında yazması durumuna bakılacak olursa, savaş sonrası halkın içine düştüğü sefil ve çaresiz durumu da gözler önüne serme arzusu açıkça fark edilebilmektedir.

“... bu bina içerisinde eskijen ya da kaybolan, bozulan ve kırılan her aletin yerine ayısının konulması yetkili otorite tarafından isteniyor; (...) böylece kendi gücünün ve üstünlüğünün inanılmaz bir örneğini veriyor “ (Zweig, 1998: 12).

Burada da aynı şekilde devletin otoritesinden ve gücünden bahsedilmektedir. Üst tabakaya ait olan her insan, kurum veya topluluklar, kendisinden daha düşük olan alt tabaka insanına, isteklerini çekinmeden bildirebilmektedir. Üst tabakaya ait olan devlet de burada, alt tabakaya ait olan halka istediklerini bildirerek ondan kusursuz bir hizmet beklediği görülmektedir. Hiyerarşiye göre devletin üst tabakaya ait olduğu varsayılarak, alt tabakadaki halkın devlet otoritesinden oldukça çekinmesi durumu da eserde büyük ölçüde vurgulanmak istenmiştir.

“... karşısında duran üniformalı adamın kendisini tutuklamak ve götürmek gibi bir amacının olmadığını; aksine, buz kesilmiş parmaklarıyla çantasından çıkardığı pasaportunu kontrol etmek istediğini anlayınca kadar bir süre geçmesi gerekiyor. Memur, pasaporttaki resmi Christine'nin tedirgin yüzüne bakarak bir saniye boyunca izliyor. Christine heyecandan tir tir titriyor, bu onun savaştan beri bir türlü içinden atamadığı, çıkarılan yüz binlerce yönetmeliğin herhangi birine karşı gelmenin neden olduğu türden anlamsız bir korku: O zamanlar kim herhangi bir yasaya karşı gelse suçlu sayılıyordu “ (Zweig, 1998: 46).

Christine'nin trendeki kondüktörün üniformasından etkilenecek, ondan korku duyması, alt tabaka insanının devlet tarafından nasıl sindirildiğini ortaya koymaktadır. Bu durum, alt tabaka insanının üst tabaka insanından çekindiğini ve kendisini onlardan aşağıda gördüğünü açığa çıkarmaktadır. Bu durum elbette ki devlet ve halk arasındaki hiyerarşik sistemle alakalı bir durumdur.

“... Aman görevini aksatmış olmasın! Sakın işe geç kalmış olmasın! On yıldan beri bilinçaltına yerleşmiş olan düşünceler zinciri kendiliğinden çözülmeye başlıyor: Şimdi saatin zili çalacak... Yeniden uykuya dalmak yok... Görev, görev, görev... Hemen ayağa kalk, sekizde işin başlıyor, ...” (Zweig, 1998: 92).

Bu kısımda Christine'nin sahip olduğu düşünceler, her ne kadar görev bilinci olarak algılansa da, aslında bir memurun devlet tarafından nasıl korkutulduğu söz konusudur. Hiçbir varlığı olmayan, alt tabakaya ait, basit bir postane memuresi olan Christine Hoflehner, on yıl

boyunca hizmet ettiği devlet sektöründen ciddi manada çekinmektedir. Bu durum da bizlere, hiyerarşik düzende alt tabakadaki insanların üst tabakadakilere hizmet etme zorunluluğu olduğunu göstermektedir.

“... geç kaldığımda hemen müdüriyete gidip şikayette bulunurlardı... Bugünlerde pek çok memurun işine son verildiği bir gerçek... Tanrım, sakın geç kalmış olmayayım, yoksa uyuyup kaldım mı?...”

(...) İşe geç kalma korkusu yok, kendisini bekleyen yok, kendisine baskı yapan yok: On yıldır yaşamını altüst eden o korkunç işkence değirmeni ilk kez sessiz “ (Zweig, 1998: 93).

Burada Christine Hoflehner’in on yıldır hizmet ettiği devlet sektörünü, işkence değirmenine benzetmesi ve söz konusu görev hususunda üzerinde baskı hissetmesi, bu hizmetten memnun olmadığını bir göstergesidir.

“... Bu paranın devlete, ruhsuz, sorumsuz, vatandaşlar olarak varlığını hissetmediğimiz devlete, insanlığın en aptalca buluşu olan ve tek amacı insanları ezme ve parça parça etmek olan bu korku makinesine ait olduğunu bilmek beni çıldırtırdı herhalde... “ (Zweig, 1998: 307).

Eserdeki kahramanın bu kısımda devletten, amacının insanları ezme olan bir korku makinesi olarak bahsettiği görülmektedir. Hiyerarşik düzene göre devlet, halktan üstündür ve halk, devletin emrettiği her şeyi yapmak zorundadır. Çünkü devlet, üst tabakaya mensuptur. Hiyerarşik düzene göre alt tabaka ile üst tabaka arasında inanılmaz bir uçurum söz konusudur. Buna, Zweig’in incelenen eserinde sıkça karşılaşılmaktadır:

“ Christine üç banknotu ve gümüş beşliği avucunun içinde sıkı sıkı tutuyor. Olanlara bir türlü inanmıyor. Odasında, eline tutuşturulan bu gökkuşağı rengindeki ve dikdörtgen biçimindeki kağıtlara tekrar tekrar ve kendinden geçercesine bakıyor. İki yüz elli beş frank, kaç şilin ettiğini hemen hesaplıyor, aşağı yukarı üç yüz elli şilin ediyor; bu kadar parayı kazanmak için Christine memleketinde üç ay, tam çeyrek yıl çalışmak zorunda, hem de saat 8’den 12’ye ve 2’den 6’ya kadar sürekli işinin başında olması ve hiç durmadan çalışması gerekiyor, ama burada on dakika içinde bu para rahatlıkla kazanılıp insanın avucunun içinde olabiliyor. Bu gerçek olabilir mi? Bu haksızlık değil mi? Anlaşılması zor bir durum! “ (Zweig, 1998: 113) .

Burada Christine, toplumda var olan ekonomik dağılımın, hiyerarşinin adilsizliğinden yakınmaktadır. Christine’nin küçük kasabasında üç ayda, canla başla çalışıp ancak kazanabileceği paranın, burada kumar masalarında sadece eğlence amacı güdülerek elden ele verilmesinin, Christine için anlaşılmasız bir durum olduğu görülmektedir.

“... şu nefret ettiği, kahrolası sözü, “ çok pahalı” sözünü tam onuncu kezdir duyuyordu. Fuchsthaler, “ Sankt Pölten Hastanesi’nin başhekimini getirmek çok pahalı olacaktı, zaten getirsek de yapacağı pek bir şey yoktu, “demişti. Ağabeyinin karısı, mezara çakılacak haç için, “ Çok pahalı olur, taştan olmasın,” demişti; aynı sözü kız kardeşi kilisede, yapılacak ayın için kullanmıştı ve şimdi de eniştesi kullanıyordu yol parasıyla ilgili olarak” (Zweig, 1998: 196).

Hiyerarşiye göre *çok pahalı* sözcüğü ancak toplumda alım gücünün düşük olduğu sınıf tarafından daha doğrusu alt sınıf insanları tarafından kullanılmaktadır. Üst tabaka insanının alım gücünün yüksek olması zaten bilinen bir şey olduğundan, onlardan *çok pahalı* sözcüğünün duyulmamasının oldukça olağan bir durum olduğu görülmektedir. Alt tabaka insanının hissettikleri, üst tabaka insanınıninkilerden oldukça farklıdır ve üst tabaka insanı, alt tabaka insanının içinde bulunduğu durumu anlamak istemez. Stefan Zweig, hiyerarşiyi konu edinen *Değişim Rüzgarı* adlı eserinde alt tabaka insanının hislerine tercüman olmaya çalışmıştır:

“ ... Haklı veya haksız, temiz ya da pis, yoksulluk her zaman pis kokar ve insanın midesini bulandırır. Evet, yoksulluk her zaman pis kokar, tıpkı aydınlığa bakan zemin kattaki odalar ve sık sık değiştirilmeyen çamaşırlar gibi hep pis kokar. Bu iğrenç kokuyu insanın kendisi de duyar, sanki gübre çukurunda yaşıyormuş gibi olursun. Bu öyle bir koku ki yıkamakla çıkaramazsın. Başına yeni bir şapka takmanın da bir yararı olmaz; bu, midesi ekşiyen ve bu yüzden ağzı kokan birinin ağzını çalkalamasına benzer. Bu, insanın üstüne siner ve çevresine yayılır ve ona dokunan ya da ona bakan herkes bu kokuyu hisseder. Kız kardeşiniz de hemen hissetti; bir erkeğin, kollarının ucu aşınmış gömleği gözlerine ilişmeye görsün, kadınların ona nasıl baktığını bilirim; başkaları için utanç verici bir durum, fakat lanet olsun, insanın kendisi için çok daha utanç verici “ (Zweig, 1998: 251).

Bu bölümde, savaşın varlığıyla daha da yoksullaşan alt tabaka insanının hissettiklerine tanık olunmaktadır. Yoksulluğu daha önce hiç tanımayan varlıklı insanların bu durumu idrak edemeyecekleri ve yoksulluğu yaşayanların bunu iliklerine kadar yaşadıkları anlatılmaktadır. Ayrıca yoksulluğu betimleyen Ferdinand adlı kahraman, insanların içinde bulunduğu durumdan bir nebze uzaklaşmak istemeleri niyetiyle nasıl alkole başvurduklarını anlatmaktadır.

“ ... İnsan bundan kurtulamıyor, bir türlü atlatamıyor, ancak içip içip sarhoş olunca kurtuluyor bundan ve acılarını ancak o zaman unutabiliyor; “ İşte...” bardağı eline alıyor ve herkese gösterircesine bir dikişte içiyor, “ işte asıl sorun bu, alt sınıf insanı diye adlandırdıklarımızın öteki sınıf üyelerine göre neden alkole daha düşkün olduğu burada yatıyor. Düşesler ve koruyucu melekler hayırsever derneklerinde çaylarını yudumlarken, üzerinde kafa yordukları çok büyük bir toplumsal sorun bu. İnsan birkaç dakika, birkaç saat içinde başkalarına ve aynı zamanda kendisine de sıkıntı vereceğinin farkına varamıyor “ (Zweig, 1998: 251) .

Burada, alt tabaka insanının alkole olan düşkünlüğünün sebebi ortaya atılmakta ve alt tabaka insanının, mensubu olduğu tabakadan bir an önce kurtulmak istediği anlatılmaktadır. Çünkü içinde bulunduğu durumdan acı çekildiği, derin bir hoşnutsuzluk duyulduğu ve sonucu kötü bile olsa aşağılık durumdan biraz da olsa kurtulmak uğruna beyinlerin uyuşturulduğu açıkça söylenmektedir. Bunların yanında yazarın, kaleme aldığı Hiyerarşi odaklı eserinde, üzerinde oldukça durduğu alt tabaka insanının özelliklerini okuyucuya sunmaktan geri kalmadığı görülmektedir. Buna ek olarak sosyal hiyerarşiye göre alt tabakaya ait olan insanların özellikleri ve yaşamlarını şekillendiren kavramların neler oldukları eserde şöyle geçmiştir:

“... Günlük yaşamlarına yeni bir sözcük giriyor: Çok pahalı. Annesi, babası, kız kardeşi, ağabeyinin karısı, hepsi de geçim kaygısıyla, el yakan fiyat etiketlerine bakıp neyi nasıl ve nereden alacaklarını hesaplayarak günlük yaşamlarını sürdürmeye çalışıyorlar. Et çok

pahalı, tereyağı çok pahalı, ayakkabı çok pahalı: Christine, pahalı olduğu korkusuyla soluk almaktan bile çekiniyor. (...) Ekmek almak için dilenmek, manavdan bir avuç sebze alabilmek için her türlü numaraya başvurmak gerekiyor; ... “ (Zweig, 1998: 34).

Burada, Christine'nin ailesinin geçim sıkıntısı yaşadığına tanıklık edilebilmekte, temel gıda malzemelerini bile o günlerde, savaşın etkisiyle, satın alamayacak durumda olmaları onların sefil bir hayat süren alt tabakaya ait olduklarını göstermektedir.

“... Banka hesap cüzdanlarındaki para, giysilerini siyaha boyatmaya ancak yetti. Yaşam giderek daha da pahalılaşıyor. İki odalarını Brodyli bir göçmen çifte kiraladılar, fakat hiçbir şeye para yetiştiremiyorlardı, sabahtan gece yarısına kadar çalışsalar da yine de geçinmiyorlardı “ (Zweig, 1998: 34).

Christine'nin babasının ölümünden sonra iyice bir çıkmaza giren aile, cenaze töreni için tüm paralarını vermek zorunda kalmakta ve artık zorlu hayat koşulları onları beklemektedir. Alt tabaka insanının kem talihi olan dar günleri artık başladığı görülmektedir.

“... Kullanılan her kibrit çöpü, içilen her kahve tanesi, yoğrulan hamurdaki her un topağı hesap ediliyor. Fakat yine de soluk alabiliyorlar, eğer buna yaşamak denirse, yaşıyorlar “ (Zweig, 1998: 37).

Alt tabaka ile üst tabaka arasındaki farklılıklar, her konuda karşımıza çıkmaktadır. Hiyerarşide zenginliğin sembolü olan kralın masasındaki tavuk butları, içkiler ve gümüş çatal bıçak takımları gibi şeylere, incelenen kitaplarda da rastlanılmaktadır. Örneğin;

“... Christine'nin yaşamı boyunca ilk kez gördüğü, adlarını bile bilmediği bu tuhaf yiyecekler kuşkusuz nefis şeylerdir. Fakat onları hangi takımla yiyecekti? Küçük kaşıkla mı, yoksa büyük kaşıkla mı? İnce bıçakla mı, yoksa daha geniş ağız olanıyla mı? Böyle lüks bir lokantada ilk kez bulunduğunu, kendisini davet eden bu görmüş geçirmiş masa komşusuna fark ettirmeden bu yemekleri nasıl parçalayacak, nasıl yiyecekti? Kaba ve beceriksiz bir yaratık olduğunun anlaşılması için ne yapmalıydı? Nasıl hareket etmeliydi? (Zweig, 1998: 60) .”

Christine'nin hayatında ilk defa gördüğü bu yiyecekleri sadece üst tabaka insanı yiyebileceğinden, sefalet içinde büyümüş genç bir kızın bunları daha önce yiyememiş olması gayet normal gözükmektedir. Alt ve üst tabakanın arasındaki farkların sadece yenen kaliteli ya da sağlıksız yemekler ile sınırlı olmadığı Zweig'ın *Değişim Rüzgarı* adlı eserinde net bir şekilde görülmektedir:

“ (...) Christine'nin yaşamı bu güne kadar küçücük, avuç içi büyüklüğündeki sefil bir odada anlamsızca geçmişti, oysa bir gece ve bir gündüz süren tren yolculuğunun sonunda karşılaştığı dünya bambaşka bir dünyaydı! “ (Zweig, 1998: 48) .

“ Christine'nin yüzü kıpkırmızı oluyor, elindeki hasır bavulunun bir dilenci çantasından farksız olduğunun ancak şimdi farkına varıyor. Öteki arabalara yüklenen bavullar timsah derisi, yılan derisi ve güderi gibi çok pahalı derilerden yapılmış ve sanki vitrinden yeni çıkmış gibi temiz ve göz kamaştırıcıydı. Onlarla kendi arasındaki farkı hemen görüyor ve büyük bir utanç duygusuna kapılıyor “ (Zweig, 1998: 50).

“ Hasır bavulunu dizlerine bastırılmış, öylece oturuyor. Bavulunu boş yerlerden birinin üstüne koymaya cesaret edemiyor, içerdekiler kendisiyle alay eder düşüncesiyle yol boyunca bir kez bile olsun başını kaldırıp çevresine bakamıyor, yalnızca yere, oturduğu koltuğun önüne, aşağıya doğru bakıyor ve gözüne ilişen lüks kadın ayakkabıları ona kendi ayağındakilerin ne kadar kaba olduğunu anımsatıyor. Önü açılmış kakım kürkü mantoların altında üst üste atılmış düzgün kadın bacaklarını ve erkeklerin karışık desenli çoraplarını kendininkilerle karşılaştırması ona çok acı veriyor. Zenginliğin bu alt dünyasını görmek bile yanaklarının utançtan kızarmasına yetiyor. Bu hiç düşünmediği zarafet karşısında kendi durumundan nasıl utanmasın ki! Ürkek ürkek bakıyor ve acıları tazeleniyor. (...) Köpeğin tüylerini okşayan kızın tırnakları manikürlü ve pembe ojeli, daha bu yaşta parmağında bir elmas yüzük bile var. Hatta köşede dayalı duran krem renkli golf sopalarının kılıfları bile kaliteli deriden yapılmış, aralarına rastgele bırakılmış şemsiyelerin değişik ve özenle seçilmiş çok muhteşem sapları var; Christine farkında olmadan kendi şemsiyesinin keçi boynuzundan yapılmış değersiz sapını hemen eliyle kapatıyor (Zweig,1998:51).

Burada Christine, yeni bir ortama girdiği için ve bu ortam da ondan epeyce yüksek olduğu için dehşete kapılmaktadır. Karşısındakilerin bavullarını, çoraplarını, manikürlü tırnaklarını, takılarını ve hatta kaliteli şemsiye saplarını kendininkilerle karşılaştırma isteği duymaktadır. Yeni karşılaştığı bu insanların yaşam tarzları ve alım güçleri karşısında, kendi alım gücü arasındaki büyük fark Christine'nin gözünü korkutup, bu durumdan utanç duymasına neden olmaktadır. Christine gibi alt sınıfa ait her insanın böyle bir durum karşısında aynı duygular içerisinde olduğu düşünülebilir. Söz konusu eserdeki baş kahraman olan Christine Hoflehner'in ait olduğu sınıftan daha farklı bir sınıfın varlığıyla yeni tanışması onu statü şokuna sokmuştur.

“ ... Kapının eşliğinden içeriye adımını atar atmaz, sanki yanlış bir odaya girmiş gibi birden duraksıyor. Çünkü Klein- Reiflingli posta memuresi kendi dünyası olarak yalnızca sefaleti ve yoksulluğu tanıyordu;...” (Zweig, 1998: 54).

Şimdiye kadar sefalet içinde yaşayıp, cüzi bir maaşla devlete itaat eden Christine Hoflehner, Engadin'deki bu lüks otelde şaşkınlığını gizleyememektedir.

“ ... Birinci şaşkınlığı: Böyle bir şey nasıl gerçek olabilir! Bütün bu güzelliklerin bir arada olması mümkün mü! Merak ettiği ikinci konu ise, yıllardan beri hep öğrenmek istediği (ve gönülden arzu ettiği) bir şey aslında: Acaba bu odanın ücreti ne kadar, çok para ödemek mi gerek, çok mu pahalı, ne kadar çok? Herhalde geceliği, posta memuresi olarak benim bir haftada, hayır hayır bir ayda kazandığımdan daha fazladır! Utanarak – böyle bir ortamda kendisini evindeymiş gibi hissetmeye kim cesaret edebilir-...” (Zweig, 1998: 55).

Yeni bir ortama giren Christine, şaşkınlığının yanında, o gece kalacağı otel odasının parasının onun Klein- Reifling'de aldığı aylığına denk geldiğini öne sürüp, sosyal yaşamdaki adaletsizliği vurgulamakta ve bu durumdan utanç duymaktadır. Bu durumla bağlantılı olarak alt tabaka insanı, üst tabaka insanının daha rahat yaşamına tanık oldukça içinde bulunduğu bu durumdan bir an önce kurtularak, her zaman hayalini kurduğu üst sınıfa dahil olma isteğindedir. Alt tabaka insanındaki bu sınıf atlama arzusunun Zweig'in *Değişim Rüzgarı* adlı eserinde sıkça rastlanılmaktadır:

“... Evet Christine, orada zengin ve kültürlü insanların arasında olacaksın, ilk kez zengin ve seçkin insanların nasıl yaşadıklarını göreceksin. İlk kez, Tanrı'ya şükürler olsun ki, onlar gibi yaşayacak, onlar gibi yiyip içeceksin, bunu gerçekten hak ettin çocuğum. (...) Klara'nın altın gibi bir kalbi var, (...) seni bu sevimsiz yerden, bu ahırdan kurtaracaktır. Eğer teyzen seni Amerika'ya götürmek isterse buna hayır deme sakın, bu kokuşmuş devletten ve bu kötü insanlardan uzaklaşmaya bak...” (Zweig, 1998: 25) .

Amerika'dan gelen zengin teyzenin daveti üzerine, mutluluk duyan Christine'nin annesi, kızının ilk kez bu alt tabakadan sıyrılıp, üst tabakanın yaşamına tanık olacağını vurgulamaktadır. Buna ek olarak, buradan alt tabaka ile üst tabakanın yaşamlarının farklı olduğu ve alt tabakadaki insanların, üst tabakadaki insanların hayatlarına özlem duyduğu çıkarılmaktadır.

“ Burjuva sınıfının sıradan bir üyesi olan Claire van Boolean'in içinde bilmek ve anımsamak istemediği bir korku vardı; yıllardır üstesinden gelemediği, zaman zaman düşlerine giren ve uykularını kaçırın bir korku, kendi geçmişinin ortaya çıkması korkusu. Çünkü otuz yıl önce Avrupa'dan uzaklaştırılan Klara, van Boolean'le tanışıp da iş evlenmeye geldiğinde, çok dürüst, ancak kafası pek basmayan eşi Anthony'ye, çeyiz olarak getirdiği o küçük sermayenin karanlık geçmişinden söz etmeye cesaret edememiş, kararlı bir biçimde bu iki bin doların kendisine büyük babasından miras kaldığı yalanını uydurmuştu. (...) Eşinin aşırı iyimser biri olması gerçi Claire'in kaygılarını azaltıyordu, ancak burjuva sınıfının arasına karışıkça, herhangi aptalca bir rastlantı, beklenmeyen bir karşılaşma ya da kimin yazdığı belli olmayan bir mektup bu yıllanmış öyküyü geçmişin tozlu sayfalarından gün ışığına çıkartabilirdi;... “ (Zweig, 1998: 158) .

Geçmiş, Avrupa'da sefil bir mankenlikten ibaret olan Klara Teyze, zengin bir Amerikalı tüccarla evlenip, Amerika'da burjuva sınıfına yükselmiştir. Eşinden asıl ait olduğu sınıfı gizleyen Klara, geçmişini hatırlatacak herhangi bir olaydan ya da durumdan uzak durmaktadır. Klara'daki bu sınıf atlama sevdası, onun ailesiyle olan ilişkilerine bile kalın bir duvar örmüştür. Özel günlerde bile Avrupa'daki yakınlarıyla görüşmeyen Klara, on dört günlüğüne yanına gelen yeğeni Christine Hoflehner'in onun geçmişini açığa vuracak bir davranış sergileme ihtimalinden şiddetli bir biçimde korku duymaktadır. Bu durum da sınıf kaygısı taşıyan bir kadının duyduğu endişedir.

“... Kontes Gütersheim için olanları bir kenara ayırıyor. *Die Dame, Die elegante Welt* ve öteki resimli moda dergileri bunlar; Kontes'in eline öğleden sonra da geçse önemli değil. Kalabalık dağıldıktan sonra bu dergileri zarflarından çıkartıp tek tek göz gezdiriyor, elbise modellerini inceliyor, artistlerin, soyluların, İngiliz lordlarının o bakımlı malikanelerine, ünlü sanatçıların arabalarına tekrar tekrar bakıyor. Bütün bunlar bir parfüm kokusu gibi burun deliklerinden içeri giriyor ve başını döndürüyor; orada, İsviçre Alpleri'nde gördükleri ve yaptıkları gözlerinin önünde yeniden biçimleniyor; gece elbiseleri giymiş şık kadınları ve o seçkin, lüks içinde yaşayan ve akıllı oldukları yüzlerinden okunan erkekleri yeniden görüyor; sinirinden parmakları titremeye başlıyor, (...) “ (Zweig, 1998: 205).

Postanede çalışan Christine'nin zenginlere gelen mektuplar, paketler ve dergilerle ilgilendiği ve birkaç gün de olsa sahip olduğu varlıklı yaşama özlem duyduğu görülmektedir. Varlıklı insanların Christine'den yüksek olması ve daha rahat bir yaşama sahip olması Christine'yi büyük bir acı ve kıskançlığa sürüklemektedir. Sinirden parmaklarının titremesi durumu da,

Christine'nin sınıf atlama arzusu karşısında çaresiz olduğunu gözler önüne sermektedir. Alt tabakanın sınıf atlama arzusunu net bir şekilde gösteren bir başka örnek de şöyledir:

“ (...) içinde karşı koyulmaz bir istek uyanıyor, hiç olmazsa bir dakikalığına, özlem duyduğu o dünyayı yeniden görme isteği. İçeri girip New York'tan gelecek Frau van Boolean'in gelip gelmediğini sorsam, bana ne diyecekler ki, bu çok doğal bir şey, bunun için kimse beni dışarı atmaz, diye düşünüyor. İçeri girip şöyle bir göz atmak, geçmişte yaşadıklarını yeniden anımsamak, bir saniye için bile olsa yeniden öteki kişi olmak istiyor “ (Zweig, 1998: 213).

Christine'nin içinde var olan öteki kişi olma arzusu daha doğrusu alt tabaka insanının üst tabakaya yükselme arzusu gözler önüne serilmektedir. Bu durum da, toplumda seviye atlama isteğini vurgulamaktadır. Alt sınıf insanı, ondan yüksek standartlarda yaşayan insanlara özenip, onlar gibi yaşamak istemektedir. Alt sınıf insanı, kendisini yaşıyor olarak görmemekte ve ona göre hayatın anlamı olmamaktadır. Tanrı'dan ona bahşedilen özgürlüğe sahip değildir, çünkü isteklerini hayata geçirememekte ve kendisini gerçekleştirememektedir. Alt sınıf insanının *parayı*, tanrısal bir özgürlük olarak gördüğüne, Zweig'in *Değişim Rüzgarı* adlı eserinde rastlanılmaktadır:

“ Paranın o korkunç gücünü hiçbir zaman böylesine hissetmemişlerdi, bu öyle bir gücü ki yokluğunu varlığından daha çok hissettiriyordu insana; para demek tanrısal özgürlük demekti ve aynı zamanda insanı yazgısına boyun eğmeye zorlayan ve onunla alay eden şeytanca bir şeydi” (Zweig,1998: 286).

Alt tabaka insanının pek de sahip olmadığı paranın, insan yaşamı üzerindeki etkisi ve paranın neye yarayacağı anlatılmaktadır. Kendilerini esaret altında hisseden alt tabaka insanları, esaretlerinin sadece sahip olacakları paranın miktarıyla son bulacaklarına inanmaktadırlar. Parayı, tanrısal bir özgürlük olarak görmeleri, tanrının insana doğuştan hediye ettiği özgürlüğü kısıtlayan *parasızlığa* olan nefretlerini göstermektedir. İki sınıf arasındaki bu söz konusu parasal iletişimsizlik, alt sınıfın üst sınıfa çıkma arzusuna neden olmasının yanında, üst sınıfın da sahip olduğu, toplumca kabul edilmiş soyluluk ünvanını koruma telaşına tanık olunmaktadır.

“... demek ki Amerikalılar sınıf farkı sorununda, soyluluğu hala çok önemseyen (...) , soylu olabilmek için insanın şık elbiseler giymesinin ve zengin olmasının yeterli olmadığını, aynı zamanda eğitilmiş olması ve soylu bir aileden gelmesi gerektiğini de söyleyen biz geri kafalı Avrupalılardan daha demokrat ve daha cömert düşünüyorlarmış “ (Zweig,1998: 149).

Amerikalı Boolean çiftinin, soylu olmayan Avrupalı yeğeni Christine'yi süsleyip, art niyetsiz bir şekilde, buldukları ortamda Christine'nin soylu bir hanımefendi olarak gözükmelerini sağlamalarına vurgu yapılmaktadır. Bu durum da bizlere Amerika ve Avrupa'nın sınıf farkı hakkındaki düşüncelerini göstermektedir. Amerika'nın, üst tabaka insanı kriteri için sadece varlıklı bir aileden gelmesi yeterli olmasına karşın, Avrupa'da üst tabaka insanı olabilmenin şartları arasında geçmişten gelen hatırı sayılır ve bilindik aileden gelme hususu da önem arz etmektedir.

“ Konu, Christine'nin giydiği elbiseler... Benim elbiselerimi giymesi, buraya bir tezgahtar kız gibi gelmesi ve bizim onu baştan aşağı giydirip soylu bir hanımefendi gibi

sunmamız, akla gelen her şeyi konuşuyorlar... Trenkwitzlerin bize neden hakaret ettiklerini şimdi anladın sanıyorum... Doğal olarak çok kızdılar, çünkü Christine'yi oğullarına düşünmüşlerdi ve bizim kendilerini aldattığımızı sanıyorlar. Şimdi bütün otel sakinlerinin gözünde çok kötü duruma düşmüş bulunuyoruz. Beceriksiz çocuk bu aptallığı nasıl yapmış olabilir! Tanrım, ne büyük bir utanç! “ (Zweig,1998: 161).

Sonradan sınıf atlamış bir insan olan Klara Teyze, sosyal çevredeki itibarına çok önem vermekte ve etrafındaki insanların onun hakkındaki düşünceleri onu çok ilgilendirmektedir. Yeğenin yoksul bir kesimden gelmesinin ortaya çıkmasıyla, zengin insanların kötü şeyler düşünüp, Klara Teyze'nin kahrolması durumu, bizlere, üst tabakanın alt tabaka hakkında düşündüklerini ve kendi insanlıklarını onlarınkinden daha üstün gördüklerini göstermektedir. Üst sınıf insanı, soyluluğuna o kadar önem vermektedir ki, onu camiada küçük düşürecek her hangi bir durumdan derin üzüntü duymaktadır. Tüm bunların yanında, üst tabaka insanı, kendine eş olarak da aynı sınıfa mensup insanları kendine layık görmektedir, aşağıdaki alıntı, bu duruma örnek olarak gösterilebilir:

“ (...) Demek öyle, diye düşünüyor mühendis. Birden olanları kavıyor. Daha biraz önce van Booleanlerle ilgili söylenti aktarılmıştı kendisine, farkında olmadan ürperdi; az kalsın ona evlenme teklifinde bulunacaktı! Ama şimdi eniştesi ve teyzesi, kendilerini daha fazla üzmemesi için bu zavallı kızı apar topar eve post alıyor. Bomba infilak etti. Ama artık onunla gönül ilişkisine girilmez, diye düşünüyor mühendis. En iyisi onu oyalamak! Oyalamak! “ (Zweig, 1998: 180).

Engadin'deki otelde Christine ile ilgili olan gerçekler mühendisin de kulağına gitmiştir. Christine'nin zengin bir aileden değil de yoksul bir aileden geldiğini öğrenen genç mühendis, Christine ile evlenmekten ani bir kararla vazgeçmiştir. Bu durum bizlere, hiyerarşik düzene göre, insanların belirledikleri belli sınıflara uygun eşlerle evliliğin mümkün olduğunu göstermektedir. Toplumda, insanların böyle sınıflar oluşturması ve bu sınıflara göre hareket etmeleri bilhassa üst sınıf insanları tarafından hoş karşılanmaktadır ve üst tabakada bulunan insanların, alt tabaka insanlarından her durumda hizmet beklemeleri su götürmez bir gerçektir. İnsanların kendilerini üstün gördükleri insanlardan hizmet görmeleri durumunun, inanılmaz rahat ve çabuk alışılacak bir durum olduğu Zweig'in *Değişim Rüzgarı* adlı eserinde gayet net bir şekilde görülmektedir:

“... lüks arabalardan inen o narin bacaklı ve parfüm kokan kadınlar, kendisinin de lüks bir arabada dolaştığından bu yana, artık öyle doğüstü yaratıklar ya da başka bir sınıfa mensup kişiler gibi görünmüyor gözüne. İnsanların arasında artık ilgisiz ve uyumsuz biri gibi hissetmiyor kendisini, farkında olmadan, sportmen görünümü ve havalı kızların kendilerinden emin yürüyüşlerini taklit etmeye çalışıyor “ (Zweig, 1998: 109).

Sadece dokuz gündür Engadin'de bulunan Christine Hoflehner'in, lüks otelde kaldıktan ve lüks bir arabayla gezinti yaptıktan sonra kendisini sosyal yaşamda seviye atlamış saymakta olduğu, daha doğrusu, oteldeki ilk zamanlarında gördüğü, narin, hizmet gören süslü kadınlardan kendini farklı görmediği çıkarılmaktadır.

“... Ellerini kucağına koymuş, koltukta keyifli keyifli oturuyor; belki de ilk kez kendisine hizmet ediliyor, güzel görünmesi için ilk kez çalışıyor, koltuğa yayılıp kendisine hizmet edilmesinin sarhoşluğunu doyasıya tadıyor, böyle bir duyguyu yıllardan beri hiç tatmamıştı;... “ (Zweig, 1998: 69).

Klara Teyze, Christine’yi kuaföre götürdüğünde, Christine, kendisine ilk kez hizmet edildiğini fark etmektedir. Çünkü Christine, yıllardır basit bir postanede devlete hizmet etmektedir. Böylelikle, Christine, Engadin’deki bu lüks otele gelerek, doğduğundan beri mensup olduğu alt sınıf insanından, kendisine hizmet edilen üst sınıf insanına geçici de olsa terfi etmiştir. Christine, şimdi bunun rahatlığını yaşamaktadır.

“... Yaşamı boyunca ilk kez birinden emrederek bir şey istemek, şöyle yap böyle yap demek her ne kadar baştan çıkartıcı olsa da bütün işlerden ve isteklerden kurtulmuş olarak, kendisine hizmet edilmesinden duyduğu coşkunun kaybolmasını istemiyor “ (Zweig,1998:70).

Christine de üst tabaka insanları gibi başkasından gördüğü hizmet karşısında mest olmaktadır. Buradan insana yapılan hizmetin ne kadar memnuniyet verici bir şey olduğu meydana çıkmaktadır. *Değişim Rüzgarı* adlı eserin bir başka bölümünde yine kendisine hizmet edilen bir insanın hoşnutluğu görülmektedir:

“ ...rica etmek zorunda kalmadan içi buzlu meyve suyuyla dolu gümüş bardağın önünde duruyor olması harika doğrusu, insanın bütün arzularının kendiliğinden yerine getirildiği bir dünyada, bir masal dünyasında yaşıyordu sanki: Burada mutlu olmamak mümkün mü! “ (Zweig, 1998: 84).

Christine'nin hiç alışık olmadığı bir durum olan, birinin ona hizmet etmesi, ona paha biçilemez bir mutluluk vermektedir. Üst sınıf insanları, kendilerine yapılan hizmeti bir görev olarak görürken, alt sınıf insanları da başkalarına hizmet etmeyi kendilerine bir görev olarak görmektedirler.

“... Evet, garson bey, hadi servise başla bakalım, soğuk ve sıcak yemekleri birlikte getir, kaybedecek hiç vaktim yok, onlara yetişmeliyim... Hadi acele et; şu mühendis gerçi çok iyi araba kullanıyor, fakat akordu bozuk külüstürü seksenin üstüne çıkmıyor “ (Zweig, 1998: 127).

Yakın zaman önce küçük kasabası Klein- Reifling’te basit bir postanede pasif bir şekilde halka hizmet eden Christine Hoflehner’in, bugün zengin teyzesinin sayesinde Engadin’deki lüks otelde kalma fırsatını bulmuş olduğu ve sanki bir soylu gibi kendisini Christiane van Boolean olarak tanıtp, garsonlara emir verdiği görülmektedir.

Yoksul kesimden gelen Christine’nin kısa zamanda ortama ayak uydurup, zengin insanlar gibi, alt tabaka insanlarına rahat bir şekilde emir yağdırması alenen ortadadır. Üst tabakada zaman geçiren insanlarda, devamlı olarak alt tabaka insanını aşağıda görme alışkanlığı görülmektedir. Bu duruma örnek olarak da aşağıdaki alıntı örnek gösterilebilir:

“ ... Hadi gel, biraz dinlenmek istersin herhalde, çünkü siz Avusturyalıların trenlerinin son derece konforsuz olduğunu söylüyorlar “ (Zweig, 1998: 54).

Christine, Amerika’dan gelen teyzesinin, Engadin’de kaldığı elit bir otele gittiğinde teyzesinin onu candan karşıladığı ancak Amerika ile Avrupa arasında küçük bir kıyas yaptığı anlaşılmaktadır. Bu kısımda Christine’nin teyzesi olan Klara, Avusturya’nın trenlerinin daha düşük seviyedeki insanlara hitap ettiğini vurgulamaktadır. Oysa ki teyzesinin kökeni de

Avrupa'ya dayanmaktadır, buna rağmen kendisini o topluluktan soyutlayıp “ siz Avusturyalılar “ demesi, kendisini onlardan daha yüksekte saydığının bir işaretidir.

“... biraz yoksul galiba, giyebileceği doğru dürüst elbisesi yok herhalde... bu ne demek bilmiyorum... ancak bizde böyle şeyler yok artık... ve söylemek istediğim, onu buradaki tanıdıklarımızın ve öteki konukların karşısına çıkarıp yeğenimiz olarak takdim etmeyi düşünüyorsan, daha uygun giyinmesi gerekir “ (Zweig, 1998: 61).

Klara Teyze'nin Amerikalı eşi Antony van Boolean'ın sarf ettiği bu sözler, Christine'nin üzerindeki kıyafetlerinin, kendisinin mensubu olarak gördüğü sınıfa oldukça ters olduğunu açıklar niteliktedir. Ona göre, alt sınıftan gelen bir kimsenin giymiş olduğu kıyafetler, üst sınıf insanı tarafından oldukça kötü karşılanacağından Christine'nin üzerindeki kıyafetlerin değiştirilmesini talep ettiği görülmektedir.

“ ... Hele otele girişi yok mu, gördüğümde ben bile şok geçirdim... Çok utanç verici bir durumdu. Üzerindeki pardösüyü bir görmeliydin, çürük yumurta sarısı renginde, yalnızca Kızılderili eşyalarının sergilendiği bir dükkanda görülebilecek çok özel bir parça “ (Zweig, 1998: 62).

Klara Teyze'nin, yeğeni Christine üzerindeki söz konusu izlenimleri ve düşünceleri, onu aşağılar niteliktedir. Uzun zamandır Amerika'da bolluk içinde lüks bir hayat süren Klara Teyze, savaşın etkisiyle geçim sıkıntısı içerisinde hayatlarını sürdürmeye çalışan fakir insanların davranışlarını utanç verici olarak adlandırmaktadır.

“... Kendisinin de bir zamanlar üyesi olduğu geç kuşak, insanlık alemine ahlaki mesajlar verildiğine ve beyaz ırkın ruhunun yüceltildiğin... (...) Birkaç yıl onu koruyabilirim, belki o zaman ya hiç öğrenmez ya da oldukça geç öğrenir bu dünyadaki pislikleri, zenginlerin önünde iki büklüm olunurken, yoksulların itilip kakıldığını, diyor kendi kendine ” (Zweig, 1998: 166).

Burada ellili yaşın verdiği bir tecrübe ile Lord Elkins, geçmişte var olan ve ırk ayrımına dayanan hiyerarşik adaletsizliği vurgulamakta ve gerçek dünyada hala gözü açılmamış olan Christine için oldukça endişelenmektedir. Buradaki zengin ve yoksulların tasviri, bizlere toplumda var olan *üstün astı aşağılama hevesi* ni net bir şekilde göstermektedir. Üstün astı aşağılama ya da başka bir tabirle kendini toplumda diğer insanlardan yüksek varsayan bir insanın, yoksulluk karşısındaki düşüncelerine, yazarın incelediğimiz *Değişim Rüzgarı* adlı kitabında rastlanılmaktadır:

“ (...) Fuchsthaler'in paltosunun yakasının alt kısmının tüylenmiş ve aşınmış olduğunu, Franz eniştenin şişmanladığını ve hızlı hızlı yürürken astımlılar gibi inlediğini, kız kardeşinin şemsiyesinin yırtık olduğunu ve yenilenmesi gerektiğini, bakkal dükkanı sahibi kadının çelenk yerine bahçesinden topladığı yarı solmuş birkaç çiçeği telle bağlayıp yolladığını, fırıncı Herdlitschka'nın kendi yokluğunda sofrayı kurduğunu düşünüyordu” (Zweig, 1998: 195).

Kısa süre önce varlıklı insanlarla vakit geçirip, yaşam standardını yükselten Christine Hoflehner, annesinin cenazesinde bile alt tabaka insanının zayıf yönlerini ve sefilliklerini düşünmektedir. Aynı zamanda da üst tabaka insanının sahip olduklarıyla alt tabaka insanının sahip olduklarını kıyaslamaktadır. Engadin'deki otelde kısa zamanda zenginliğe ve gösterişe alışan Christine'nin, bakkal sahibi kadının cenaze için bahçesinden kopardığı çiçekler yerine,

ondan bir çelenk beklediği görülmektedir. Bu durum bizlere; “Rahata çabuk alışılır.” sözünü hatırlatmakta ve Christine’nin de ait olduğu yaşamı çabuk unuttuğunu göstermektedir.

“Gözüne, elbisenin kol altındaki bir sökük ilişiyor, ama bu onu kızdırmıyor. İğne iplik çıkarıp söküğü dikmeye çalışmıyor. Ne için, kim için dikecekti ki? Üstündekiler bu kaba saba köylüler için fazla bile “ (Zweig, 1998: 203).

Christine Hoflehner, artık yaşadığı yeri ve insanlarını aşağılamaktadır. Halk artık ona kaba saba gelmekte ve onların hiçbir şeyi hak etmediğini düşünmekte daha doğrusu artık üst sınıf insanı gibi düşünmeyi öğrenmiş bulunmaktadır. Christine Hoflehner’in, üst sınıfa mensup bir insan gibi, insanları aşağılamasına örnek olarak şu bölümü de göstermek mümkündür:

“Christine o büyüleyici ve hepsi de birbirinden güzel kartlara bakarken, bir köylünün ağzında piposuyla, kaba saba ayakkabılarıyla ve uykulu patlak gözleriyle aniden içeri girivermesi ve kürsünün önüne dikilip birkaç posta pulu istemesi gerçekten de sinir bozucu bir durum; farkında bile olmadan Christine onu azarlıyor ve bu arada birkaç aşağılayıcı sözcük de çıkıyor ağzından. “Okuyup yazmanız yok mu sizin, burada sigara içilmeyeceğini bilmiyor musunuz?” diye bu saf, iyi niyetli ve şaşkın köylüye bağırıp çağırıyor ya da çok saygısız davranıyor. Ama ne yaptığını bilmeden yapıyor bunları, sanki içine birisi girmiş de dünyanın bütün pisliğinin ve kötülüğünün intikamını bu zavallı köylüden almaya zorluyor onu “ (Zweig, 1998: 206).

Christine’nin kendisini üst görmesinin etkisiyle, görev yaptığı postaneye gelen halkı kendisinden alt görmekte ve onlara hakaret etmektedir. Böylelikle insanoğlunun, kendisini hiyerarşik düzene göre üst tabakaya ait hissettiğinde insanlığını yavaş yavaş yitirmeye başlamakta olduğu görülmektedir. Bu sebeple hiyerarşi ile hümanizm arasında ters bir orantı olduğu kısmen söylenebilir.

“Orada, İsviçre Alpleri’nde tanıdığı öteki dünyada, insanların kendisine kur yapımlarıyla ve kendisini ne kadar çok beğendiklerini söylemeleriyle varlığını kanıtlamıştı, ama burada insanlara kötü davranmazsa, memur olarak sahip olduğu gücü, o küçük küçük gücü göstermezse, hiç kimse kendisinin farkına varmayacak “ (Zweig, 1998: 206).

Bu kısımda yazarın, başkahraman hakkında yerinde bir tespit ve yorum yaptığı görülmektedir. Toplumda güce önem veren insanlar, onu uygun zamanlarda hiç vakit kaybetmeden kullanmak istemektedirler. Christine Hoflehner de küçük bir kasabanın, basit bir postanesinde çalıştığı için, kendisini diğer insanlardan üstün görmekte ve onlara uygulayabilecek bir güce sahip olduğunu düşünmektedir. Buradan da üst tabaka insanının gerek soylu olmasıyla gerek zengin olmasıyla kendinde bir güç gördüğü anlaşılmaktadır. Sahip olunan bu gücün etkisiyle de, alt sınıf insanlarını aşağılama gereksiniminin duyulması söz konusudur. Ayrıca geçmişte çevresiyle iyi geçinen Christine Hoflehner, zengin insanların arasında bulduktan sonra, kendini sınıf atlamış sayarak, çevresinde bulunan insanları küçük görmeye başlamıştır. Bu düşünceye dayanak olarak şu kısım gösterilebilir:

“Caddede yürürken başını kaldırıp çevresine bakamıyor, hep aynı evler, aynı adresler ve aynı yüzler. Bol basma etekler giymiş, yağlı saçlarını tepelerine toplamış ve parmaklarına iri yüzükler takmış kadınlar onun gözüne çok gülünç görünüyor; yanından soluyarak geçen koca göbekli erkeklere katlanamıyor; en iğrenç olanı da oğlan çocuklarının kentlilere benzemek için saçlarına krem sürmeleri, içi bira ve sigara dumanı kokan, kırmızı yanaklı tombul köylü kızların orman memuru ve jandarma başçavuşuyla

şakalaştıkları ve oralarını buralarını ellettirdikleri meyhaneye gitmek şöyle dursun, önünden geçmeye bile katlanamıyor “ (Zweig, 1998: 207).

Burada hiyerarşinin insan üzerindeki etkisinin ne kadar güçlü ve uzun süren bir durum olduğu görülmektedir. Engadin'deki otelde sadece dokuz gün kalmasına rağmen, Christine Hoflehner'in, oradaki üst tabaka insanların davranışlarından büyük ölçüde etkilendiği ve savaşın açtığı yaraları zorluklarla sarmaya çalışan küçük kasabasında da aynı davranış ve olayları beklediği görülmektedir. Üst tabaka insanının büyük bir zevkle eyleme döktüğü, insanları küçümseme durumunu Christine'nin, kasabasındaki insanlara nasıl uyguladığı açıktır. İnsanlık var oldukça süregelen sınıf farklılıklarında, gözler önüne serilen üst sınıf insanının alt sınıf insanına acımasızca hakaret etmesi ve bunun gibi küçük düşürücü davranışlarda bulunması alt sınıf insanı tarafından kanıksanmış olup, bu duruma boyun eğerek toplumun ona dayattığı sınıf farkında olduğu görülmektedir. Zweig'ın incelenen *Değişim Rüzgarı* adlı romanında da, baş kahramanın ait olduğu sınıf farkında olup, kendi yaşamı ve düşüncelerini ait olduğu sınıfa göre düzenlediğine şahit olunmaktadır:

“ (...) Christine korkudan tir tir titriyor, çünkü aynada gördüğü o sevimsiz yaratık bizzat kendisiydi, korkunç ama gerçek, zevkle döşenmiş bu görkemli odaya ait olmayan, buraya, buraya yakışmayan tek nesne varsa o da kendisiydi. Sarı renkli kırçılı taşralı pardösüsünü ve başındaki yana eğik şapkasını birden karşısında görünce, yediği darbenin etkisini dizlerine varıncaya kadar bütün bedeninde hissediyor. Ayna ona, “ Seni hıncır seni, defol oradan! Odayı kirletme! Ait olduğun yere geri dön! “ diye bağıryormuş gibi geliyor. “Böyle bir odada oturmaya, böyle bir dünyada yaşamaya hakkım yok benim, “ diye düşünüyor. Tanrım, teyzem için ne kadar da utanç verici bir durum! Öyle çok giyinip süslenmene gerek yok demişti bana teyzem, sanki giyecek bir tuvaletim varmış gibi! Hayır, aşağıya inemem, burada kalmam daha doğru olur. En iyisi eve geri dönmek “ (Zweig, 1998: 56).

Burada Christine, Engadin'deki otel odasına girdiğinde, karşılaşmış olduğu ihtişam karşısında kendini buraya hiç ait hissetmemiş, hatta bu ihtişamdanda büyük bir rahatsızlık duymuştur. Kendini bu lüks yere değil de daha önce yaşamını sürdürdüğü sefaletle ait hissetmektedir. Bunun yanında yokluğa alışkın olan bir insan olarak bu tür lüks bir odada kalmaya da hakkı olmadığını düşünmektedir. Bu durum bizlere, alt tabakaya ait bir insanın, bulunduğu ortama, yaşam tarzına alışkın olduğunu ve alışkın olduğu yaşamın dışına çıktığında büyük bir huzursuzluk yaşadığını göstermektedir. Bir başka kısım da baş kahramanımızın kendisine layık gördüğü veya görmediği durumlara örnek teşkil etmektedir:

“ Christine eski bavulunu eline almış, odadan dışarı çıktığında, koridor henüz boştu. Doğruca merdivene yöneldi: Fakat üstündeki sefil elbiseyle Christine Hoflehner olarak bu halı kaplı, kenarları pirinç şeritli basamaklara basıp zengin konukların kullandıkları merdiveni kullanma hakkını kendisinde görmüyor: Ürkek bir tavırla tuvaletin yanındaki demir aksamı ve yalnızca hizmetliler için öngörülen helezonlu merdivenden aşağıya inmeyi tercih ediyor;... “ (Zweig, 1998: 187).

Engadin'deki lüks otelden ayrılmak zorunda kalan Christine Hoflehner, eski sefil yaşamına geri döneceğinden, eski kıyafetlerini giyip, eski bavulunu yanına almıştır. Eski kıyafetleriyle artık üst tabakanın bir hanımefendisi olmayan Christine, otelin zengin konuklarına ait olan merdivenlerini kendine layık görmeyerek, hizmetçilerin kullandığı merdivenleri tercih etmektedir. Bu durum bizlere, üst tabakaya ait olmanın, mekan ve kıyafet gibi etmenlerden

etkilendiğini göstermektedir. Eski yaşamına geri dönen Christine, mensubu olduğu sınıfın ve otelde geçici olarak sahip olduğu yüksek sınıfın gayet farkındadır ve burada yazarın, *kenarları pirinç şeritli basamaklar ve hizmetçilerin kullandığı merdivenler* olarak yaptığı ayırmada, iki farklı tabaka olan alt ve üst tabaka ayırımı yapıldığı görülmektedir.

“ (...) hayatımızda bir kez olsun bizler de gidebilsek, oraları görebilsek! Fakat böyle bir şeyin altından kalkamayız, bir eş ve iki çocuk, çok pahalıya gelir, hele bir de yüksek sosyetenin kaldığı yer olunca, bu asla mümkün olmaz, bize göre değil “ (Zweig, 1998: 200).

Christine'nin eniştesinin, İsviçre Alpleri seyahati konusunda " *bize göre değil*" demesi, insanların hali hazırda var olan hiyerarşik düzene göre ait oldukları tabakaların farkında olduklarını göstermektedir.

“ Dans müziği: Café Oxford, Freddi Kardeşler, Carltonbar, Macar Çigan Orkestrası, Ünlü Zenci Caz Topluluğu, saat üçe kadar açık, Viyana sosyetesinin bir araya geldiği yer! Bir kez daha oralara gitmeliyim, ötekilerin eğlendiği ve dans edip gevşedikleri bu yerlere gitmeliyim ve göğsümün üzerine çöken şu lanet olası zırhı kırıp parçalamalıyım “ (Zweig, 1998: 215).

Sosyal Hiyerarşiye göre varlıklı ve soylu biri olarak sayılmayan Christine Hoflehner, kendini varlıklı insanlardan farklı ve aşağı görmekte, zengin insanları kastederken, onlardan ötekiler diye bahsettiği görülmektedir. Toplum, insanları zengin- fakir, soylu- taşralı diye ayırarak, insanları birbirinden farklı olduğuna inandırmıştır. Bu söz konusu farklılık, insanları seviye seviye ayırmakta ve alt tabaka için hayatı zora sokmaktadır. Güç bir yaşam sürmeye çalışan alt sınıf insanları, hayatlarından vaz geçmeyi göze alabilecek derecede yaşamdan tat alamamaktadırlar. İncelenen eserdeki şu bölüm, söz konusu duruma örnek olarak gösterilebilir:

“ Christine biraz düşünüyor ve sonra şöyle diyor: “ Üç gün boyunca ben de hep aynı şeyi düşündüm. Fakat bu kadar açık düşünmeye cesaret edemedim doğrusu. Çok haklısın, böyle yaşamının hiçbir anlamı yok. “ (...) Ferdinand elini pantolonunun arka cebine atıyor ve bir ordu tabancası çıkarıyor. Kasım ayının güneşi namlunun üstüne düşüyor ve tabanca pırl pırl parlıyor. Silah Christine'ye hiç de korkunç görünmüyor.

“ Şakağına, “ diyor Ferdinand. “ Korkmana gerek yok, deneyimliyim, elim titremez... Ve daha sonra ben de kalbime sıkacağı kurşunu. En büyük kalibreli bir ordu tabancası, hedefini kesinlikle şaşırılmaz ve üstelik çok da etkili bir silah. Köyde iki adet silah sesi duyulur duyulmaz her şey bitmiş olacak. Korkmana gerek yok” (Zweig, 1998: 300).

Alt tabakaya mensup olan Christine ve erkek arkadaşı Ferdinand'ın yaşadıkları sefil hayattan bir an önce kurtulmak istedikleri görülmekte ve çok zor bir karar olan intihar kararını da gözü kapalı bir şekilde aldıklarına şahit olunmaktadır. Kahramanların, ölümü bir kurtuluş olarak görmeleri, alt sınıf insanının yaşantısının ne kadar usandırıcı ve ağır olduğunu ortaya koymaktadır. Ölümüne sebep olan bu sınıf farklılıklarının aslında birbirinin aynısı olan insanlar tarafından meydana getirildiği ve hayatı bir taraf için kolaylaştırıp diğer taraf için ise zorlaştırmaktan başka bir işe yaramayan gereksiz bir düzen olduğunu gözler önüne seren şu cümleler incelenen eserde net bir şekilde vurgulanmak istenmiştir:

“ Artık aşağıda kalmaya, dışarıda olmaya dayanamıyorum, bu beni hasta ediyor; zamanın, tabanı delik ayakkabılarımın altından akıp gittiğini seziyorum. İnsan başkalarının ayak işlerini yaparken, kendisine buyruklar veren mimar kadar bu işlerden anladığını bilirse ve bilgi düzeyi yukarıda oturanlarla aynıysa, onlarla aynı ciğerlere, aynı kana sahipse ve yalnızca biraz geç kaldıysa, bu durumda çıldırmamak mümkün değil; insan kendisini arabadan düşmüş gibi hissediyor ve ne kadar koşursa koşursun yetişemiyor “ (Zweig, 1998: 253).

Burada yazar, alt tabaka insanına emirler veren üst tabaka insanının, aslında alt tabaka insanı ile hiçbir farkının olmadığını, *onlarla aynı ciğerlere, aynı kana sahip olma* sözleriyle vurgulamak istemektedir. İki tarafın da insan olduğu ve sınıf farkının anlamsız olduğu vurgulanarak, sınıf farkını da içine alan hiyerarşik düzene eleştiride bulunmakta ve hiyerarşik düzeni reddeden hümanist düşüncelerin yavaş yavaş açığa çıkarılması amaçlanmaktadır.

Sonuç

Stefan Zweig'in *Değişim Rüzgarı* adlı eserinde Hiyerarşi sorunsalında, varılan sonuçlar ana hatlarıyla şöyle özetlenebilir: Sosyal hiyerarşideki sınıf farklılıklarını oluşturan ölçütler büyük ölçüde ekonomi ve soydur. Ekonomik bakımdan güçlü olan insanlar, statü bakımından da güçlü sayılmaktadırlar. Eserin yazıldığı dönem göz önünde tutulduğunda, savaşı kaybeden bir devletin güç ve saygınlık kaybetmesiyle, o devletin halkı da ekonomik bağlamda gücünü kaybetmekte ve diğer ulusların sürdürdüğü yaşamın altına düşerek kendi saygınlıklarını da kaybettikleri görülmektedir. Hiyerarşik düzene göre insanların alt ve üst tabaka olarak sınıflandırılmaları sonucu, ezilen taraf daima alt tabaka olmaktadır. Ekonomik bakımdan elinde gücü bulunduran üst tabaka insanı her daim elindeki güce dayanarak, alt tabakadan hizmet beklemekte olduğu görülmektedir.

İncelenen eser yardımıyla, hiyerarşinin hem alt hem de üst tabakaya olumsuz etkileri açıkça görülmektedir. Hiyerarşiden dolayı alt tabaka insanı ezildiğinden, sefil bir şekilde yaşamını sürdürerek mutsuz ve huzursuz olmakta, hayatın tadına varamamaktadır. Üst tabaka insanına değinecek olursak, sahip olduğu mal mülk bir yana, statü aşkı ile gözlerinin kör olduğu ve insanlığa dair olan durumlardan nasibini alamadığı gözler önüne serilmektedir. Hiyerarşik düzendeki söz konusu çizgi, ne kadar kati olursa, insanlığın yitirilmesi de o kadar hızlı olmaktadır.

Stefan Zweig'in 1931'de kaleme aldığı söz konusu eser, aslında Birinci Dünya Savaşı sonrası yıllarını içermektedir. Eserde savaşın olumsuz etkileriyle hayatları zorlaşan insanların konu edinilmesi, Zweig'in yaşamıyla oldukça bağlantılıdır. Çünkü 1930lu yıllarda Hitler Hükümeti'nin baş göstermesiyle birinci sınıf bir yaşama sahip olan Zweig, yahudi kimliğinden dolayı aşağılanmış ve alt tabakaya ait görülmüştür. O dönemde sınıf şoku yaşayan Zweig, ana konusu sınıf farklılıkları olan Hiyerarşi kavramının gerekliliğini sorgulamış ve söz konusu eseri kaleme almaya ihtiyaç duymuştur.

Kaynakça

- DEMİR, Ö., ACAR M. **Sosyal Bilimler Sözlüğü**, Ağaç Yayıncılık, İstanbul, 1992.
- DÖNMEZER, S. **Sosyoloji**, Met/er mat., İstanbul, 1978.
- GIDDENS, A. **Sosyoloji**, Ayraç Yayınevi, Ankara, 2000.
- HODKINSON, C. **Yönetim Felsefesi**, çev: İbrahim Anıl, Binali Doğan, Beta Basım, İstanbul, 2008.
- İÇLİ, G. **Sosyolojiye Giriş**, Anı Yayıncılık, Ankara, 2009.
- KAPANİ, M. **Politika Bilimine Giriş**, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1988.
- KEMERLİOĞLU, E. **Toplumsal Tabakalaşma ve Hareketlilik**, Saray Kitabevleri, İstanbul, 1996.
- ÖZKALP, E. **Sosyolojiye Giriş**, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir, 1995.
- SENCER, M. **Sosyal Sınıflar**, Gözlem Yayınları, İstanbul, 1974.
- ZWEIG, S. **Değişim Rüzgarı**, çev: Kasım Eği, Can Yayınları, İstanbul, 1998.